

De zending onder de volken der aarde.

<https://hdl.handle.net/1874/354987>

zee

DE ZENDING

ONDER

DE VOLKEN DER AARDE.

II. AZIË.

1. WEST-AZIË.

Openb. II en III.

Wij willen in dit Stukje voortgaan met de beschouwing van den toestand van het Godsrijk op aarde. Gij herinnert u, hoe wij in een voorgaand een vlugtigen blik wierpen op het werelddeel waarin wij wonen en de landen van Europa bezochten, waar nog zendingen in den engeren zin des woords werkzaam zijn. Wij wenden ons thans naar Azië. In meer dan een opzigt verdient dit onze opmerkzaamheid en belangstelling. 't Is verreweg het grootste en meest bevolkte van de vijf deelen, die wij op onze aarde onderscheiden. Meer dan de helft des mensheids woont er. Wordt het geheele getal der menschen op dertienhonderd millioen begroot, meer dan 750 millioen worden er gerekend in Azië te wonen. Maar dit werelddeel is niet slechts 't meest, 't is

[174]

ook het eerst bevolkte. 't Is de wieg en bakermat van het menschelijk geslacht; 't is het werelddeel, waarvan wij reeds als kinderen hoorden, want tot zijne landen behoort ook dat Kanaän, waarin eens een ABRAHAM, ISAÏC en JAKOB ronddoelden en hun nageslacht eeuwen leefde. Zoo is het ook het werelddeel, waarin onze gezegende Verlosser leefde en werkte, en van waar het Christendom naar andere landen zich uitbreidde. Wekt het inzonderheid daarom de belangstelling van alle vrienden van het Godsrijk, voor ons Nederlanders, voor ons leden en begunstigers van het Nederlandsche Zendelinggenootschap is er nog iets, dat ons bijzonder betrekking op Azië moet doen hebben. Daar, in het Zuiden er van, zijn onze overzeesche bezittingen, die vroeger aan Nederland onderworpen werden, die Nederlanders thans onder het wijs en liefderijk bestuur van den Koning der koningen trachten te brengen; daar zijn de zendelingen van ons genootschap werkzaam en brengen er de blijde boodschap, die eens uit Azië naar ons werelddeel gebragt werd: »alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn Eengeboren Zoon heeft gegeven, opdat een iegelijk die in Hem gelooft niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.”

Wanneer wij nu de kaart van dat Azië voor

ons nemen, dan rust ons oeg in het Noorden op het onherbergzame, weinig bezochte Siberië, waartrent, wat de zending betreft, nog weinig te zeggen is. In het midden zien wij het vasteland van Indië, waarvan het westelijk gedeelte aan Engeland behoort. Van dat Indië naar het Oosten ons begevende, trekt allereerst China onze aandacht, een onmetelijk, ongelooflijk sterk bevolkt land, welks bewoners op vierhonderd millioen worden geschat, en nog verder vertoont zich het door Europeanen nog schaars bezochte Japan. Westelijk van Indië is op die kaarten, waarop de verschillende godsdiensten door kleuren onderscheiden zijn, alles geel, de kleur van het gebied van Mahomed, den valschen Propheet. Daartoe behooren Arabië, Perzië, Syrië, Armenië en meer andere landen. Eindelijk liggen ten Zuiden van het vasteland van Azië in den grooten Oceaan eene menigte van eilanden, waarvan de grootste Sumatra, Java, Borneo en Celebes zijn, die gedeeltelijk aan Nederland behooren en waar de zendelingen van het Nederlandsche Zendelinggenootschap werkzaam zijn.

Verre de meeste inwoners dier landen zijn heidenen of Mohamedanen en bieden alzoo een uitgestrekt arbeidsveld aan voor de christelijke zending. In de meeste zijn dan ook zendelingen werkzaam. Waar ik er thans iets van ga verhalen, daar be-

grijpt gij ligt, dat die landen veel te veel, de arbeid daar te veelzijdig en te belangrijk is, om alles in een overzicht zamen te vatten. Neen! onderscheiden malen zullen wij er ons mede moeten bezig houden, om overal ten minste eenigzins bekend te worden.

En waarmede zullen wij dan een aanvang maken? Toen ik die vraag mij voorstelde, had ik ze al spoedig beantwoord. Met de landen met de gele kleur, de landen zoo als gij u herinnert van West-Azië, waar de valsche Propheet MAHOMED wordt gehuldigd. Zoo toch sluit onze tegenwoordige beschouwing aan onze vorige zich aan. Wij zijn toen geëindigd met den mahomedaanschen Staat in Europa, Turkije. Maar aan dat Turkije zijn ook in Azië vele landen onderworpen, welks inwoners grootendeels navolgers zijn van dien MAHOMED, die ruim zes honderd jaar na CHRISTUS leefde, en thans niet minder dan 160 millioen aanhangers heeft, de helft der Christus-belijders, meerdere dan er, protestanten als wij, in de zuivere kennis van het Evangelie zich mogen verheugen. De meeste landen die wij thans zullen beschouwen, zijn aan dat Turkije onderworpen.

En dan moet ik er u er al aanstonds op voorbereiden, dat het eene treurige beschouwing is, die ons wacht. Gij vraagt niet meer: waarom?

als ik u zeg, dat wij oorden gaan bezoeken die vroeger door Christenen bewoond werden; dat wij ons gaan verplaatsen in de eerste christenlanden, die helaas! thans in eenen toestand zijn, dat het noodig is, dat op nieuw het Evangelie er gebragt wordt. Gij zult bij enkele vreemde namen, namen hooren van uwe vroege jeugd af aan u bekend, als van Smyrna, van Ephesus, van Damascus, voor allen van Jeruzalem. Wij zullen die steden bezoeken, of hooren wat er van overgebleven is, de steden ook van Klein-Azië, aan welke die zeven brieven uit de Openbaring gerigt zijn, waarop ik aan het hoofd dezes uwe aandacht vestigde, en wij zullen er de vervulling aanschouwen van de ernstige bedreigingen, die wij daar vinden: »indien gij dan niet waakt, zoo zal Ik over u komen als een dief; Ik zal haastelijk komen en zal uwen kandelaar van zijne plaats nemen, indien gij u niet bekeert.»

Om dit te aanschouwen, willen wij eerst een vlugtigen blik slaan op die landen in de eerste eeuwen des Christendoms, en dan zien, wat er daarna van geworden is. Vervolgens deel ik u iets mede van hetgeen er gedaan wordt, om het er weer anders te doen worden, eindelijk willen wij met de roepstem, die van daar tot ons komt, winst doen voor ons zelve.

Het zijn dan de landen van westelijk Azië,

Klein-Azië, Armenië, Syrië en Kanaän, of zoo als het tegenwoordig heet Palestina, waarheen zich onze blik rigt. Wij nemen in die beschouwing ook op de Noordkust van Afrika, in vroeger tijden naauw met die landen verbonden en die eene gelijke geschiedenis heeft als zij. In die streken nu werd het Christendom vroeg en met een gelukkig gevolg uitgebreid. De eerste zendingen, die er werkzaam waren, waren de Apostelen van onzen Heer en Zaligmaker. Gij herinnert u uit de oudste zendingsgeschiedenis, de Handelingen der Apostelen, de namen van Lystre en Derbe, waar PAULUS predikte en wonderen deed, van Ephesus, beroemd door zijne werkzaamheid en later door die van den Apostel JOHANNES; welnu dat zijn of waren allen steden van Klein-Azië. Galatië, aan welks inwoners PAULUS een brief schreef, was er een landschap van, en zoo als ik u zoo even reeds zeide, de zeven brieven, die wij Openb. II en III vinden, zijn allen aan gemeenten in Klein-Azië. Behalve deze waren er in de tweede en derde eeuw onzer jaartelling vele bloeiende christengemeenten, die met anderen rijkelijk deelden in de vervolgingen der Romeinsche keizers, maar ook getuigen waren van den moed van christelijke geloofshelden. Ik herinner u hier slechts aan een POLYCARPUS, bis-

schop van Smyrna, een eerwaardig grijsaard, die in het jaar 169 na Christus den marteldood stierf, aan hem, die toen men hem wilde overhalen om zijnen Heer te verloochenen, het bekende, maar altijd treffende antwoord gaf: zes en tachtig jaren heb ik Hem gediend en nimmer heeft Hij mij leed gedaan; hoe zoude ik mijnen Koning lasteren, die mij zalig gemaakt heeft. Geen wonder dat zulk eene trouw tot in den dood heerlijke vruchten droeg en de gemeenten die zulke opzieners hadden, bloeiden en naar buiten zich uitbreidden. Zoo was het toen in Klein-Azië. Zoo was het toen en later op de Noordkust van Afrika. 't Is bijna ongelooflijk dat die landen, die zoo beruchte roofstaten, onder den algemeenen naam van Barbarije bekend, eens vol bloeiende christengemeenten waren, dat daar de meest beroemde kerkvaders hebben geleefd. En toch is het zoo. CYPRIANUS, die in 258 stierf, bisschop van Karthago, eene stad die in de nabijheid van het tegenwoordige Tunis lag, kon er eene kerkvergadering houden, waarop zeven en tachtig bisschoppen verschenen; en dat die kerk beroemde kerkvaders heeft opgeleverd, bewijzen, behalve hem, de namen van een TERTULLIANUS en van den velen nog meer bekenden AUGUSTINUS, den man aan wiens schriften LUTHER later zoo veel te dan-

ken had. Deze en vele andere lichten hebben dáár, en niet minder tot in het begin der zevende eeuw in westelijk Azië geschenen. En toch is het licht daar niet slechts onder de koornmaat gezet, maar van den kandelaar genomen.

Hevig waren dan toch ook de vervolgingen van de inwoners dier landen, denkt welligt hier deze of gene, niet ten eenenmale onbekend met de geschiedenis der christelijke kerk in de drie eerste eeuwen van haar bestaan. Maar ziet, niet toen het vuur dier vervolgingen blaakte, zijn die gemeenten verwoest, integendeel, in dien tijd bloeiden zij en breidden zich uit. 't Was wel vierhonderd jaren later dat zij vervielen, en dat niet allereerst door geweld van buiten, maar door inwendig bederf. Vele heillooze, spitsvindige twisten werden er in de vierde en vijfde eeuw in de oostersche kerk gestreden, waarbij de liefde verkoelde. Velen verlieten als die van Ephesus hunne eerste liefde; als die van Sardes hadden zij den naam dat zij leefden en zij waren dood. Op vele plaatsen was weinig meer dan de naam van 't Christendom overgebleven, en maakte vooral eene vergedrevene heiligen-vereering en beelden-dienst zijne belijders haast aan afgodendienaars gelijk. Toen trad in het Oosten op de valsche Propheet MAHOMED, met de leer: Er is één God

en MAHOMED is zijn propheet. Helaas! dat wij zeggen moeten: zijne godsdienstleer was zuiverder dan die der hem omringende christenen, en het leven zijner volgelingen was minder bedorven dan het hunne. Weldra begonnen zijne opvolgers van het midden der zevende eeuw af zijne godsdienst met geweld uit te breiden en het Christendom dier landen was tegen die proef niet bestand. Ik zou te uitvoerig worden als ik u in bijzonderheden wilde verhalen, hoe weldra de noordkust van Afrika, hoe Syrië en het Joodsche land, later geheel Klein-Azië onder de magt der Arabieren, het volk waartoe MAHOMED behoorde, kwam. Genoeg: de christelijke bedehuizen werden in moskeën, tempels der mahomedanen herschapen; duizenden van christenen verloochenden hun geloof, of liever zij bleven die zij waren, maar noemden zich voortaan in plaats van naar CHRISTUS, naar MAHOMED. En wilt gij nu weten hoe het daardoor toen en later aan de noordkust van Afrika, in Klein-Azië, in Syrië, in het eens zoo gezegende Kanaän werd en meerendeels nog is, hoort dan de beschrijving van den tegenwoordigen toestand dier landen (1). In Afrika is al het christelijke door de Arabische veroveraars verwoest en overal

(1) RUTGERS V. D. LOEFF, Handboek, bl. 144 en 156.

zoo goed als verdwenen. De inwoners, een zonderling mengsel van allerlei volken, liggen in dierlijke stomphed verzonken en vertoonen ons de ellende der zonde in al hare gedaanten. In Klein-Azië ziet men thans slechts de puinhoopen van vroegere pracht en heerlijkheid. Het zoo vruchtbare land ligt woest en onbebouwd; wilde horden wonen in ellendige dorpen of leiden een zwervend leven. Men kan dagen in het binnenland reizen zonder een enkel mensch te ontmoeten. Het aantal christenen die er nog zijn is uiterst gering en de volkeren die men op de gebergten aantreft, belijden schier geene godsdienst meer. De meeste plaatsen, waarvan in het N. Testament wordt melding gemaakt, als: Ephesus, Sardes, Laodicea, zou men er thans te vergeefs zoeken. In Pergamus (het zijn de namen van de zeven Klein-Aziatische gemeenten uit de Openbaring, die ik u noem,) zijn van de 15,000 inwoners slechts 2000 christenen en onder de 10 Moskeën staat nauwelijks ééne christelijke kerk: in Thyatire (thans Ak-Hissar,) eene plaats met enge, morsige straten, bevinden zich onder de 30,000 inwoners 3000 christenen. Alleen te Philadelphia bestaat het grootste deel der bevolking uit Grieksche christenen en vindt men 25 christelijke bedehuizen. Smyrna geniet desgelijks heden nog zekere

mate van uitwendigen bloei, en daar is dan ook het middenpunt van den tegenwoordigen Zendingsarbeid voor Klein-Azië.

Voor dat wij over dien arbeid spreken, werpen wij nog vlugtig een blik op Palestina, het vroegere Kanaän, zoo als gij weet, en het aangrenzend Syrië, naar welks hoofdstad Damascus eens een Paulus reisde. Welligt is er geen land op aarde, waar meer verschillende godsdienstvormen worden gevonden dan daar. Men vindt er Joden, Mahomedanen en Christenen. Men vindt er, die eene godsdienst belijden, die een zonderling mengsel is van deze drie. De Joden verdeelen er zich in drie partijen: dezulken die alleen de boeken van Mozes erkennen, die het geheele O. Testament aannemen en die behalve dat ook de overleveringen der Rabbijnen voor goddelijk houden. Van Mahomedanen zijn er velerlei secten, die alleen nog overtroffen worden door de onderscheidene afdeelingen en onder-afdeelingen der christelijke kerk, met de opnoeming van welker namen ik u niet noodeloos vermoeijen zal. Onder de belijders van deze verschillende godsdiensten is gedurig twist en verdeeldheid en naauwlijks kan men zich een juiste voorstelling maken van de verwarring, die het gansche land kenmerkt en van de geestelijke ellende die men er vindt.

Wat wordt er nu gedaan om die ellende weg te nemen, en het er weer anders te doen worden? en met welk gevolg? met deze vraag zouden wij in de derde plaats ons bezig houden en gij verlangt reeds naar hare beantwoording. Hebt er niet te veel verwachting van want, indien ergens dan heeft de zending in West-Azië met groote moeilijkheden te kampen. Voor dat wij er onze aandacht bij bepalen, rigten wij nog voor een oogenblik het oog naar dat Noordelijk Afrika, waarvan de lotgevallen, zoo als wij opmerkten, zoo veel gelijkheid hebben met die van het deel van Azië, dat wij thans beschouwen. Helaas! er is niet veel van te zeggen. De duisternis, die er het licht, dat er eens zoo helder scheen, verving, ligt nog op die landen. Een deel er van, Algiers, behoort thans aan Frankrijk, maar wordt er het christendom verkondigd, voor het grootste deel is dit het verbasterde van Rome, en de zedeloosheid der Europeanen doet er meer kwaad, dan door die prediking goeds wordt gewerkt. Toch begint zich hier en daar een lichtstraal te vertoonen en wordt er door Duitschers en Zwitsers die er zich vestigen een zuiverder christendom gebragt, en hier en daar met gezegend gevolg de Bijbel verspreid. In eene anderen staat Tunis, waarin zich zeer vele Joden bevinden, vestigde zich in 1832 een engelsche

zendeling EWALD, die er niet zonder vrucht arbeidde; maar tien jaren later om redenen van gezondheid het land moest verlaten. De meest verblijdende tijding nog die in den laatsten tijd van daar kwam is, dat er door de regeering des lands volkomen vrijheid van godsdienst zou afgekondigd zijn, maar de geschiedenis van de vervolgingen, die er nog gedurig in Turkije plaats hebben, leert ons, hoe weinig dit soms ook bij eene goede gezindheid der regeering, onder eene dweepzieke Mahomedaansche bevolking beteekent.

Eenigzins verblijdender worden de berigten, wanneer wij nu tot Azië ons wenden; vooral als wij in het oog houden, dat de zending daar hare eigenaardige moeilijkheden heeft. Gij begrijpt het ligt, als gij denkt aan den godsdienstigen toestand dier landen. Veel spoediger mogen de zendelingen op vrucht van hunnen arbeid rekenen, waar zij onder eene zuiver heidensche bevolking optreden dan hier, waar zij te doen hebben of met, daar als schier overal, ongeloovige Joden of met dweepzieke, streng bewaakte Mahomedanen, dien het op vele plaatsen niet geoorloofd is met christenen ook maar over godsdienstige zaken te spreken, of eindelijk met dezulken die den naam, maar ook niet meer dan den naam van christenen hebben. Er zijn echter onder de laatste enkele

uitzonderingen. Eene bijzonder gunstige maken de Nestorianen, (1) die in het oostelijkst gedeelte van Aziatisch Turkije wonen, in de nabijheid van den Tiger, in een deel van het oude Assyrië, thans Kurdistan genaamd. Zij ontleenen hunnen naam aan den patriach NESTORIUS, die in de treurige twisten, die in de vierde en vijfde eeuw in de christelijke kerk gevoerd werden, eerst verbannen, later in ellendige ballingschap stierf en wiens aanhangers onder hen een schuilplaats vonden.

Een Amerikaansch zendeling en geneesheer GRANT, die in 1839 tot hen wist door te dringen, heeft zeer belangrijke berigten omtrent hen medegedeeld, waaruit blijkt dat de Nestoriaansche kerk zich door hare eenvoudigheid en reinheid gunstig onderscheidt. Zij verwerpt b. v. de aanbidding van beelden, de oorbiecht, het vagevuur, de mis, den ongetrouwden staat der geestelijken en houdt den Bijbel, waarvan zij toen echter slechts eene voor velen onverstaanbaar geworden vertaling hadden, in hooge achting. Later kregen zij door de zorg van Amerikaansche zendingen eene betere bijbel-vertaling. Eene bijzondere belangstelling wekken deze Nestorianen door de ontdekking, die genoemde

(1) Zie over de zending onder hen o. a. Maandb. van het Ned. Zend. 1867 no. 7.

GRANT meende gemaakt te hebben, dat zij nakomelingen zouden zijn van de tien stammen Israels, die in het jaar 721 voor Christus door den Assyrischen Koning SALMANASSER gevankelijk werden weggevoerd, waarvoor hij vele aannemelijke bewijzen bijbrengt. De meeste dier gevangenen werden naar die streken henengevoerd en GRANT meent in de Nestorianen onmiskenbare trekken hunner Israelitische afkomst op te merken. Voorts treft men tallooze Joodsche namen bij hen aan, en daarenboven is het de buitengewone heiliging van den Sabbath, de hoogepriesterlijke betrekking, waarin het opperhoofd hunner kerk tot hen staat, de inrigting hunner kerken, waarin zich een allerheiligste bevindt, alleen voor den Priester toegankelijk, waardoor het evengemeld gevoelen nog meer waarschijnlijkheid krijgt. Wat hiervan ook zij, verblijdend is het dat de Nestorianen de Amerikaansche zendelingen die zich in die streken vestigden, zeer genegen zijn, zich gaarne door hen laten onderrigten en er naauwelijks eene kerk onder hen is, die niet door den Priester aan den zending wordt afgestaan, opdat het volk er zich tot het aanhooren zijner prediking zou kunnen verzamelen. Dit en een nieuwe, verstaanbare, dankbaar door hen ontvangen bijbelvertaling geven gegronde hoop dat het licht dat er nog onder hen is, steeds

helderder zal gaan schijnen en het zuivere Evangelie in Kurdistan meer en meer bekend en aangenomen zal worden.

Gansch anders is het in Armenië, een land ten noorden van dit aan de Zwarte Zee gelegen. In het midden der vierde eeuw ging de koning er van met zijn gansche volk tot het Christendom over. Even als geheel Klein-Azië, aan welks uiterste oostelijke zijde het ligt, kwam het later onder de heerschappij der Turken en werden vele naam-christenen er Mahomedamen. Vele ook verlieten het land en verstrooiden zich in andere landen, als Rusland, Europeesch Turkije, en Perzië. Van daar dat men ook in die landen van Armenische Christenen hoort. Deze allen nu erkennen als hun geestelijk opperhoofd den Patriarch die te Etschmiazin bij Eriwan in het noorden van Perzië woont. Die Armenische christenen zijn dáárom zoo belangrijk, omdat zij voor de zendelingen onder de Mahomedanen in het groot uitgestrekt gebied van Turkije in Europa en Azië een arbeidsveld aanbieden, waar zij hun werk kunnen beginnen. In het eigenlijk Armenië is de geestelijkheid zeer op hen verbitterd. — Zendelingen uit Bazel kwamen er voor een dertig jaar. De schoonste vrucht dier zending was de overzetting van het N. Testament in de Nieuw-Armenische taal; maar toen

ook openbaarde zich vooral de vijandschap der priesters, die op eene Synode openlijk verklaarden: wij willen niet dat er een Bijbel in de volkstaal aan het volk worde in handen gegeven. Welk een treurig onderscheid tusschen die Armenische priesters en die der Nestorianen, van wie wij zoo even hoorden. Toch is de Bijbel er nu en' alhoewel de zending in een gedeelte van Armenië, dat later aan Rusland kwam, werd opgeheven, blijft deze er zijne werking doen en wij mogen vertrouwen dat God ook daar zijne belofte zal vervullen, dat zijn woord niet ledig tot Hem zal wederkeren, maar doen wat Hem behaagt en voorspoedig zijn in 't geen waartoe Hij het zendt.

Ik sprak er zoo even van, dat de Armenische christenen daarom zoo belangrijk zijn, omdat zij voor de zendelingen in Europeisch en Aziatisch Turkije een arbeidsveld aanbieden waar zij hun werk beginnen. Op dit wijd uitgestrekt arbeidsveld zijn de zendelingen van het groot Amerikaansch Zendelinggenootschap werkzaam, een genootschap dat o. a. in het jaar 1858 nagenoeg een millioen guldens voor zijn onderscheiden zendingen mogt besteden. Het had toen onder de Armenische christenen zevenendertig eigentlijke zendelingen, meest gehuwde, met eene menigte inlandsche helpers. In geheel Klein-Azië en vooral

aan de zee-kusten o. a. te Beirut hebben zij hunne zendingsposten en dat nu hun arbeid daar onder de Armenische christenen ook den Mahomedanen ten nutte is, bleek nog voor eenige jaren te Aleppo, eene stad niet heel ver van Damascus gelegen. Daar had een aanzienlijk, oud-Armeniër, die zich nog aan zijne verbasterde godsdienst hield een ander, die door de zendelingen tot helderder inzien der waarheid was gekomen, aangeklaagd, dat hij godslasterlijke meeningen verbreidde. Beiden werden voor het gerechtshof geroepen, waarvan de eerste lid en de voorzitter een Turk was. Daar verklaarde de Protestant geworden Armeniër zich bereid uit het N. Testament aan te toonen, welke opvatting van het christendom de ware was, de zijne of die van zijn aanklager, en toen hem dit was toegestaan, ontwikkelde hij het onderscheid tusschen het ware Evangelische christendom en de heerschende leer der Armenische kerk in betrekking tot deze drie punten: het gebruik en de vereering van beelden, de voorschriften van het vasten en den gedwongen ongehuwden staat der geestelijken, en zoo magtig was de indruk, dien zijne eenvoudige, bijbelsche voorstelling maakte, dat zelfs de Mufti, een Mahomedaansch geestelijke, wien ambtshalve de uitlegging van den Koran is opgedragen, zich voor den Protestant verklaarde

en hij van alle vervolging werd vrijgesteld. En hoe meer dit zuivere Christendom onder de Armenische Christenen veld wint, des te gezegender zal de invloed zijn op de Mahomedanen, die zich nergens meer aan ergeren dan aan de beelden-dienst der Grieksche en Armenische kerk. —

Dat over die gemeenten in Klein-Azië door de Amerikaansche zendelingen gesticht, niet maar een helderder licht opgaat, maar zij ook in dat licht wandelen, daarvan kan ten bewijze strekken, de kleine gemeente van Aintab, niet ver van het zoo even genoemde Aleppo, die 224 leden telt en voor eenige jaren 500 gulden voor het onderhoud van haren leeraar, 700 voor scholen en andere behoeften en 250 voor de zending bijdroeg. Eén man daar geeft jaarlijks meer dan de helft van zijn inkomen voor de zaak van Christus, en men verzekert, dat die gemeente slechts één voorbeeld is uit velen. —

Een hunner voornaamste posten hebben de Amerikanen in dat Smyrna, waaraan de tweede der zeven brieven uit de Openbaring is gerigt. Zij hebben er zes zendelingen en acht mede-helpers benevens eene drukkerij, waar jaarlijks vele Turksch-Armenische Bijbels gedrukt worden. Maar in dat zelfde Smyrna bestaat nog iets anders tot uitbreiding van het Godsrijk, waarvan ik u nog

wat moet verhalen en dat er ons als van zelf toe brengen zal, om ten slotte nog een bezoek in het Joodsche land en te Jeruzalem te gaan maken.

Aan het einde der Apostolische brieven, met name die van PAULUS, vinden wij vaak groeten aan en aanbevelingen van personen, die wij bij het lezen, als voor ons min belangrijk, soms overslaan. En toch verdient eene kleine opmerking, eene omschrijving van den persoon, over wien hij spreekt, somtijds zeer onze aandacht. Zoo lezen wij Rom. XVI. 1. van eene zekere PHEBE, die hij een dienaress noemt der gemeente, die te Kenchreën (eene voorstad van Corinthe) is. Dat dienaress wil zeggen diacones, verzorgster van armen, vreemden en zieken. Dit diaconessen-ambt had in de tijden, toen de gemeenten in Klein-Azië bloeiden, groote uitbreiding verkregen en wij vernemen van PAULUS van hoe ouden oorsprong het is. Later geraakte het in onbruik en vergetelheid. In de Roomsche kerk kwam er later de instelling van zusters der barmhartigheid (soeurs de charité) voor in de plaats. De Protestantsche kerk is tot de vroegere diaconessen wedergekeerd. De oudste meest beroemde inrigting tot opleiding en vorming van zulke diaconessen bestaat sedert 1836 te Kaiserswerth aan den Rijn, onder de leiding van den voortreffelijken (nu ontslapen) FLIEDNER. Daar worden vrouwen,

die zich vrijwillig daartoe aanbieden, gevormd tot onderwijzeressen, ziekenverpleegsters enz. En uit die diaconessen-inrigting zijn er nu ook naar het Oosten gegaan en wel naar Constantinopel, naar Smyrna, waarvan wij zoo even spraken, en naar Jeruzalem. In Smyrna hebben zij eene school geopend, waardoor zij niet weinig den arbeid der zendelingen daar ondersteunen en het treffend den inwoners dier stad doen zien, wat de liefde van Christus vermag. Maar belangrijker nog is hare werkzaamheid te Jeruzalem en zoo brengen ons die vrouwen, die den Heer dienen met meer dan van hare goederen, eindelijk in dat land en in die stad, vanwaar eens de prediking des Evangelies nitging. Zij hebben daar op den berg Sion een Diaconessen-huis gesticht. De koning van Pruissen schonk haar daartoe een hem toebehoorend groot en gezond huis. Zij hebben daar een Ziekenhuis, waar zij menschen van de meest verschillende godsdiensten verplegen en meer dan naar het ligchaam trachten wel te doen, een opvoedingsgesticht, waar zij kinderen onderrigten en opvoeden, waarbij zij bijzonder het doel hebben jonge meisjes tot Christelijke Schoonhouderessen en ziekenverpleegsters voor het Oosten te vormen, en eindelijk eene herberg, - d.i. eene verblijfplaats voor vreemdelingen, die in Jerusalem zich ophoudende, daar hunnen intrek willen nemen. De koning van

Pruissen heeft die opgericht in de onderste verdieping van het Diaconessen-huis, ten dienste van reizigers vooral van Protestanten. De zusters bezorgen het eten voor die reizigers en de huisvader der herberg, die tevens haar helper is bij de mannelijke zieken, bedient hen. Gaarne zou ik u nog wat meer van den arbeid dier zusters verhalen, die zoo menige vrouw in Christenlanden wouende, die zelden haar gebed en zelfs niet eens iets van haar geld voor de uitbreiding van het Godsrijk over heeft, beschamen, maar ik mag niet te uitvoerig worden. Alleen moet ik nog met een enkel woord gewag maken van den man die haren arbeid op hoogen prijs stelt en zelf in het Oosten zoo zegenrijk werkt, den voortreffelijken GOBAT. Deze, een kweekeling van het Bazelsche Zendinggenootschap, vroeger zendeling in Abyssinië op de Oost-Kust van Afrika, is in 1846 benoemd tot bisschop van het vijf jaren vroeger te Jerusalem gestichte Protestantsche bisdom, dat onder de bescherming van Engeland en Pruisen staat. Bisschop geworden, is hij zendeling gebleven. Op eigen kosten heeft hij in de steden en dorpen van Palaestina Christelijke scholen opgericht, bijbels verspreid, bekwame schriftuitleggers aangesteld en velen het zuivere Evangelie en zelf gepredikt en door anderen doen prediken. — Voor eenigen tijd werd hij er door den Engelschen consul, die

tot die streng kerkelijke partij in de Engelsche kerk behoort, die meer of min tot het Roomsche overhelt, eenigzins in zijne gezegende werkzaamheid belemmerd; maar later heeft zijne zaak, die de zaak is van het zuivere Protestantisme gezegevierd en het is voor die zaak te hopen, dat de Heer der gemeente dien GOBAT nog lang voor Jerusalem en de geheele kerk in het Oosten spare. Overigens ziet het er in Jeruzalem en het gansche Joodsche land nog treurig uit. Hier en daar vindt men Evangelische gemeenten als te Nazareth, te Sichem thans Nablus geheeten, waar zij voor eenige jaren nog jammerlijk werden vervolgd; maar de meeste inwoners des lands zijn nog Mahomedanen of Joden of behooren tot die velen in het Oosten, die zoo als wij hoorden den naam van Christenen, maar ook niet veel meer dan dien naam hebben. —

En zoo ontvangen wij uit Palaestina als uit geheel westelijk Azië op de vraag: »wachter! wat is er van den nacht?" het antwoord: »de morgenstond is gekomen en 't is nog nacht." Maar bedroeft ons dit antwoord ter wille van hen van wie het gegeven moet worden, in dat antwoord komt tot ons, Protestantsche Cristenen van Nederland, eene ernstige roepstem. Gij vraagt niet meer: welke? als gij nog eens er aan denkt, dat van Jerusalem de prediking des Evangelies uitging, dat in

geheel Klein-Azië en Noord-Afrika eens het licht des Evangelies helder scheen. Ephesus en Sardes, waarvan niets meer bestaat roepen ons toe: „gedenkt, hoe gij het woord ontvangen en gehoord hebt en bewaart het en bekeert u; houdt dat gij hebt, opdat niemand uwe kroon neme: weest wakende en versterkt het overige dat sterven zou!” — Van een volk, tot hetwelk het Evangelie gebragt is, maar dat dat Evangelie niet op prijs stelt, naar dat Evangelie niet wandelt, kan het worden weggenomen. Wie onzer zou bij het licht der geschiedenis durven ontkennen, dat het met Nederland zou kunnen gaan, als het met Klein-Azië ging. De Heer beware er ons en onze kinderen voor! zoo bidt gij, hoop ik. Doet dat, maar geeft daarbij gehoor aan de vermaning: bewaart er u zelve voor in Zijne kracht. Wat ons volk doet, daarvoor zijn wij tot op zekere hoogte niet aansprakelijk: wij zijn het wel, een eigelijk voor ons zelve. O! dat niemand een christendom belijde zonder Christus, zichzelf den naam van Christen geve, voor dat hij zichzelf aan Christus gegeven heeft. Dat in onze huisgezinnen Gods woord niet in vergetelheid zij, noch het den kinderen vreemd als zij vader of moeder anders dan des Zondags den Bijbel in handen zien nemen. Dat wij een iegelijk onszelve beproeven en bij onszelve het werk der zending beginnen, dat wij het werken om ons. Ach ik

vrees dat er ook in onze gemeenten nog zijn als te Ephesus, die hunne eerste liefde verlaten hebben, als te Sardes, wier werken de Heer weet, dat zij den naam hebben, dat zij leven en zij zijn dood. Van u die dit stukje ter hand naamt, hoop ik, dat gij belang stelt in de komst van het Godsrijk op aarde. Toont die belangstelling door in den kring, waarin God u plaatste, het uwe te doen, ook aan anderen, opdat over ons volk en ons land niet kome het treurig lot dat over Klein-Azië kwam. Denkt er aan dat het mogelijk is, waar Christus alleen met den mond wordt beleden. Belijden wij Hem met het hart en met onzen wandel, en zoeken wij anderen voor Hem te winnen. Om de komst van het Godsrijk biddende, doen wij het ook voor die landen, waar zoo als wij hoorden het Evangelie op nieuw gebragt moet worden, maar ook Gode zij dank! door Hem, wiens goedheid altijd grooter is dan de zonde der menschen, weer gebragt wordt, en nemen wij daarbij voor onszelven ter harte de ernstige roepstem, waarmede elk der brieven van de zeven gemeenten, die in Azie zijn, sluit: »Wie ooren heeft, die hoore wat de Geest," wij voegen er bij, ook door de geschiedenis »tot de gemeenten zegt."

Bij de Drukkers en Boekverkoopers M. WIJT & ZONEN, zijn verkrijgbaar de volgende Kleine Stukjes

	Cents.		Cents.
1. Peter Lobeck	15	41. Lydia S.....	07½
2. De welbestede stuiver.....	10	42. Hugo Bourne.....	07½
3. De wever uit Welsh	07½	43. De christelijke viering van den Zondag	05
4. De kleine bewoner van het Auvergnésche Gebergte....	10	44. Henri Obookiah.....	10
5. Arme Sara.....	04	45. De zendelingen in Groenl..	15
6. De jonge Hutbewoonster... 22½		46. Het bezoek bij een kranke.	15
7. Opwekking te Elberfeld....	05	47. Brieven van een' leeraar ..	15
8. De Iersche boer.....	10	48. Polycarpus	10
9. Elisabeth Cunningham.....	15	49. Als God werkt, wie zal dan keeren ?.....	15
10. John Robins, de matroos... 10		50. De Soldaten-dochter.....	
11. Uitbreiding der Parabel ... 10		51. Het gelukkige sterf bed... 10	
12. Kolonel Jacob Gardiner... 15½		52. De weg en het middel ... 15	
13. De Stroopers-dochter.....	10	53. De gast zonder bruiloftskl.	07½
14. De Bode met goede tijding.	15	54. Treffend voorbeeld	07½
15. Jansje Allan	15	55. Levensschets v. Blumhardt	15
16. Zonderlinge tuschenkomst der Voorzienigheid.....	07	56. Hadara.....	04
17. Levensber. van Amelia Gale	07½	57. De oude geneesheer	10
18. Sara Hill.....	12½	58. De roepstem des Heeren	15
19. De geschied. van MarySmith	12½	59. Anna Walsh	07½
20. De Dorps-predikant	10	60. Eerste zend. te St. Thomas	15
21. De waarheid van het Evang.	10	61. Thirza.....	20
22. Kracht des geloofs	10	62. Vroege godsvrucht	07½
23. Herman de houthakker.... 12½		63. De Russische kleermaker.	07½
24. Laatste uren v. John Cowper	10	64. Kermerk. v. een kind Gods	07½
25. Het einde van den tijd.... 10		65. Overtuiging verwaarloosd.	12½
26. Wat God bewaart, is wel bewaard.	15	66. Woord aan jonge moeders.	07½
27. Wie zijt gij? Wat hebt gij te doen ?.....	10	67. De onbekende zendeling.. 04	
28. De weêrhaan van het kasteel	12½	68. Mevrouw Rumpff.....	10
29. Eben-Haëzer in Latakko... 10		69. Opmerkelijke leiding Gods	07
30. Indiaansche bekeerlingen .. 10		70. Een nieuw traktaatje.... 10	
31. De Christen-feesten.....	05	71. De vrome landman.....	07½
32. Verhaal van 2 predikers... 07½		72. Ged. over de eeuwigheid.. 07½	
33. De tijd en de eeuwigheid .. 10		73. Maria	10
34. Kort en heilzaam berigt ... 10		74. William	07½
35. Johan Coenraad Ter Linden	07½	75. De Christen in het gasthuis	03
36. Een beroep op het hart 12½		76. Lord Teignmouth.....	10
37. De landman in den Elzas... 10		77. Leven van Schwartz... 08	
38. Sterfgevallen van zeven bekeerde heldenen	10	78. Wie zoekt die vindt.....	05
39. Levensloop van C.L. Töpfer.	07½	79. Levensb. van een' soldaat.. 05	
40. Eenige bijzonderheden uit het leven van Morrison.... 15		80. Pacalsdorp.....	07½
		81. Onnoodige zorgen	04
		82. Zachëüs.....	08
		83. De twee bureu	10
		84. Bekeering v. A. H. Franke.	04

Cents.	Cents.				
85. Blandina	07½	132. De onfeilbare gids	10		
86. Bede van een grijsaard ...	07½	133. Wien te hooren?	07½		
87. Het huisgez. te Haeterdale	15	134. Eene zwaar beproefde ge-	loofsheldin.	07½	
88. Inwendig Christendom onder	Hottentotten	05	135. Marianne, de Bijbelver-	spreidster van St. Giles..	10
89. Aärons dood	15	136. De dochter v. d. Landman	12½		
90. Het Paascheest	10	137. De hoop des christens ..	07½		
91. Leven van Chrysostomus .	07½	138. Het leven van v. d. Kemp.	05		
92. Het geheimzinnige in den	Christen	05	139. Kunt gij altijd van Jezus	zwijgen?	06
93. Jacob Wilson	15	140. Het werk v. kleine Jessie.	07½		
94. De eerste kerkgang	10	141. Liefde voor liefde	05		
95. Wanneer ben ik, enz.	06	142. Heilig leven, zalig sterv.	07½		
96. Overeenk. Christel. Gods.	05	143. Een sterfb. in den vreemde	07½		
97. Zendingsgave	15	144. Iets uit het leven eener	zendingelvrouw. 3e brief	05	
98. De zwarte knecht	10	145. Iets uit het leven eener	zendingelvrouw. 4e brief.	05	
99. Waarschuw. tegen valsche	overleggingen	10	146. Levensgesch. van eenen	lerschen knaap.	07½
100. De bedelaar	05	147. De Thermometer	05		
101. Samuel Mills	05	148. Toespraak	05		
102. Triomfboog van Titus	06	149. Eene uitn. helpster d. zend.	05		
103. Zijt gij gelukkig?	07½	150. Niet verre	06		
104. Uit- en inwendige zending	05	151. Wat een reisverhaal kan	uitwerken?	05	
105. De twee erfenissen	05	152. Een blik in de Jav. huish.	05		
106. De waarde van het gebed.	07½	153. Het „Onze Vader”	05		
107. Samuel Crowther	07½	154. Een Israel, tot Chr. gebragt	7½		
108. Catharina Philips	07½	155. Schoone plaatsen uit de	schriften van 3 Kerkvaders	07½	
109. Goodluck Day	07½	156. Gidion	07½		
110. De toestand der heid. vrouw	07½	157. Dankt God in alles	05		
111. Middel om rijk te worden.	04	158. Uit onze Brieven tasch ...	07½		
112. Eene oude beproefde raad .	12½	159. Een andere Oom Tom ...	05		
113. Verband ijver voor de zend.	07	160. Zeventig jaren	06		
114. Ra-Poor-Negro	05	161. De Soldaat en de Landverh.	05		
115. De zendel. onder de heid. .	05½	162. Getuig. omtrent de godsv.	en het leven der christenen	04	
116. Iets uit het leven eener	zendingelvrouw. 1e brief.	05	163. 2 tafereelen uit het leven	en werken van een zendel.	07½
117. De Christen-vrouwen der	Apostolische eeuw	06	164. Een naam maar niet verlaten	07½	
118. Christina en Esther	06	165. Uit onze Brieven tasch II.	07½		
120. De verhoogde Heer	05	166. Mededeel. van Ulfers I.	07½		
121. De zegenrijke vrucht van	een rijkdaalder	02	167. idem idem II.	07½	
122. Opw. tot h. werk der zend.	05	168. Over zendingmethode I..	10		
123. De Baron Dhijhern	07½	169. idem idem II..	10		
124. Een woord tot aanbeveling	der zendingenzaak	07½	170. idem idem III..	10	
125. De toekomstige wereld.	05	171. Het kruis der bespotting.	07½		
126. Iets uit het leven eener	zendingelvrouw. 2e brief.	07	172. De Zending onder de volken	der aarde. I. Europa.	07½
127. Eene uit duizend	06				
128. Eene Martelaarsgeschied.	05				
129. Een Rabbi die rust zoekt	bij Christus	05			
130. De Christin geroepen tot	deeln. aan de zendingzaak.	05			
131. Zoeken en vinden	10				

A 21577 54